

Література

1. Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI: Бюджетний кодекс України. [Електронний ресурс]. — режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Закон України від 07.07.2011 № 3614-VI: Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України. [Електронний ресурс]. — режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3614-17>.
3. *Mackenzie G.A.* Quasi-fiscal operations of Public Financial Institutions / G.A. Mackenzie, P. Stella // IMF, Occasional Paper. — 1996. — No. 142.

Статтю подано до редакції 12.10.2012 р.

УДК 336.71

Ю.В. Корнієнко, аспірантка,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

АННОТАЦІЯ. У статті досліджено основні характеристики глобалізаційних процесів, вплив цих процесів на банківський сектор України, а також подано позитивні та негативні наслідки функціонування банків з іноземним капіталом на території України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: глобалізація, глобалізаційні процеси, фінансова глобалізація, фінансова безпека банків, іноземні банки.

АННОТАЦИЯ. В статье рассматриваются основные характеристики глобализационных процессов, влияние этих процессов на банковский сектор Украины, а также подаются позитивные и негативные последствия функционирования банков с иностранным капиталом на территории Украины.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: глобализация, глобализационные процессы, финансовая глобализация, финансовая безопасность банков, иностранные банки.

ANNOTATION. The main characteristics of globalization processes, the impact of these processes on the banking sector of Ukraine examined in the article. The positive and negative effects of the operation of banks with foreign capital in Ukraine are also given.

KEY WORDS: globalization, globalization processes, financial globalization, financial security of bank, foreign banks.

Сутність глобалізації проявляється через процеси всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції. Основною рушійною силою і водночас наслідком процесів глобалізації є міграція в масштабах усієї планети капіталу (особливо фінансового), уніфікація законодавства, економічних і технологічних процесів. Глобалізація стосується більше економічних процесів. Саме цю важливу її роль підкреслює вільна торгівля, вільний рух капіталів, зниження податків і прибутків підприємства, спрощення переміщення галузей промисловості між різними державами для зменшення витрат, у тому числі на працю і природні ресурси.

Безумовно, найбільший вплив на ці процеси чинить капітал, а саме його мобільна складова — фінансовий капітал. За таких умов можна говорити про фінансову глобалізацію.

Так, сучасні особливості глобалізаційних процесів у світовій і національній економіці, досліджували зарубіжні та вітчизняні учені-економісти Т. Левіт, К. Оме, М. Кестельс, Н. Стукало, С. Єрохін, В. Сіденко, В. Лукашевич, Я. Жаліло, Г. Фейгін, О. Білорус та ін. Зокрема, вказаними вченими досліджувались сутність глобалізації, умови та причини, які її зумовлюють, вплив глобалізаційних процесів на розвиток світової і національних економік.

За всієї значимості проведених досліджень у них не повною мірою розроблені практичні і теоретичні питання, що стосуються негативного впливу глобалізаційних процесів на економічну та фінансову безпеку країн і таких їх інститутів, як банки.

Становище України в міжнародних рейтингах оцінюється неоднозначно. Так, в оцінці «ВВП країн у рейтингу глобалізації» вона займає 52-ге місце із 72-х країн світу. За індексом глобальної конкуренції Україна у 2007—2008 роках посідала 73-тє місце із 131-ї країни. У 2008 році за індексом конкурентоспроможності індустрії вона займала 57-ме місце із 66-ти країн світу, включених до рейтингу [1, с. 121].

Сучасні глобалізаційні процеси більш відчутні в економічно розвинених країнах, тому що вона посилює їхні позиції і надає додаткові переваги. Саме це й викликає негативну реакцію інших країн, оскільки загрожує залишити без змін їхнє сучасне становище, зробити їх другорядними членами глобального суспільства.

Виходячи з того, що глобалізація — це економічний процес, суттю якого є перетворення світової економіки в єдиний ринок товарів, послуг, ресурсів, капіталу, робочої сили, технологій, можна вважати, що вона стала однією із найвпливовіших сил, які визначають подальший хід розвитку світової економіки.

Сьогодні можна говорити про фінансову глобалізацію, яка є одним із напрямів вільного та ефективного руху фінансових ресурсів між країнами та регіонами, формування системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, реалізації глобальних фінансових стратегій ТНК та транснаціональних банків [2, с. 4]. Її складовими є фінансові ринки, глобальні фінансові інститути (ТНК, транснаціональні банки, центральні банки та ін.) і фінансові інструменти (гроші, інвестиції, цінні папери, кредити).

Так само, як і економічна глобалізація в цілому, фінансова глобалізація є досить суперечливим процесом. Вона має як переваги, так і суттєві недоліки, що зумовлює неоднозначне ставлення до неї.

Найчисленніші особливості глобалізація утворює для банківської діяльності. Участь банків у глобалізаційних процесах значною мірою обмежується величиною їхнього капіталу. Сьогодні в банківській системі України досить чітко простежуються процеси концентрації та централізації банківського капіталу. У великих банків є кілька очевидних переваг: вони менше залежать від коливань ринку; як правило, забезпечують збереження вкладів; мають більші можливості задовольнити потребу клієнтів у позиковому капіталі, а головне, — можуть витримувати конкуренцію іноземних банків при проникненні їх капіталу на Україну.

Концентрація капіталу обумовлена переважно концентрацією промислового і сільськогосподарського виробництва. Великим промисловим виробництвом

потрібні великі банки: розміри банківського капіталу повинні відповідати розмірам і масштабам виробництва.

Вітчизняна банківська система переживає процес прискорення інтеграції шляхом розширення присутності в ній іноземного капіталу. Слід зазначити, що присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Водночас, існують досить серйозні фінансові та економічні загрози швидкого зростання частки іноземного банківського капіталу, пов'язані з можливою втратою незалежності у сфері грошово-кредитної політики, можливим посиленням нестабільності, несподіваними коливаннями ліквідності банків, спекулятивними змінами попиту та пропозиції на грошово-кредитному ринку, можливим впливом фінансових ресурсів. Тому вирішення питання про форми та масштаби розширення присутності іноземного банківського капіталу на ринку банківських послуг повинно бути підпорядковане стратегічним цілям соціально-економічного розвитку, підвищення національної конкурентоспроможності, економічної безпеки, зміцнення грошово-кредитної системи України.

Головна особливість впливу глобалізації та інтеграції капіталу на розвиток діяльності вітчизняної банківської системи проявляється у високих темпах зростання кількості іноземних банків і збільшенні питомої ваги іноземного капіталу в сукупному капіталі банківських установ України.

Варто відзначити, що банківська система України зараз повністю відкрита для входження іноземного капіталу. Чинне законодавство надає можливість створювати в Україні банки зі 100-% іноземним капіталом, але з обов'язковою вимогою — це повинні бути дочірні установи іноземних банків, які діють у правовому полі України.

Україна ж є найпривабливішим об'єктом глобалізації вітчизняної банківської системи серед країн Центральної та Східної Європи за рахунок своєї території та чисельності населення.

На вітчизняному фінансовому ринку функціонують іноземні банки всіх груп: світові лідери — американська фінансова компанія Citigroup, європейський лідер світового ринку банківських і фінансових послуг BNPParibas, нідерландський фінансовий конгломерат ING, що надає послуги в сфері банківської діяльності, страхування та управління власністю, лідери європейського фінансового ринку — CreditAgricole, SocieteGenerale, а також претенденти на лідерство — італійська банківська група IntesaSanpaolo, австрійська банківська група RZB. Citigroup, SocieteGenerale, CreditAgricole та IntesaSanpaolo проводять свою діяльність виключно у банківському секторі України, ING представлений у банківському та страховому секторах фінансового ринку України, BNPParibas, RZB — у трьох секторах, охоплюючи крім банківського і страхового ще й інвестиційний сектор. Тобто, на сьогодні наявні приклади не тільки фінансової, а і галузевої глобалізації, перш за все за рахунок експансії іноземного капіталу в Україну.

У такій ситуації одне з основних завдань банків — ефективне використання переваг від інтеграції до глобального фінансового ринку та одночасне обмеження наслідків такої інтеграції.

Враховуючи небезпечні тенденції глобалізації і їх вплив на банківський сектор України, слід уже сьогодні взяти до уваги, що іноземний банківський капітал поступово витісняє національних операторів ринку, наслідуючи при цьому далеко не національні інтереси країни. У країнах, які нещодавно приєдналися до Європейського Союзу, відбулось зменшення кількості національних банків унаслідок злиття малих і середніх банків з метою «виживання» на ринку. Адже здебільшого це можливість протистояти філіям банківських корпорацій, які відчують значну фінансову підтримку з боку материнських компаній. Експерти наводять такі дані: у Польщі кількість банків зменшилась до шістдесяти, у Хорватії налічується 43 банки, у Чехії — 35, у Литві — 14, а в Естонії функціонує лише сім банків [3, с. 91]. Виходячи на ринки Центральної і Східної Європи, іноземні банківські корпорації керуються такими чинниками:

- освоєння нових ринків, а відтак зростання обсягів їх діяльності екстенсивним шляхом з метою уникнення поглинання іншими потужнішими банківськими корпораціями;
- інвестиційна підтримка та розрахункове обслуговування їх клієнтів, що володіють комерційними інтересами у приймаючій країні;
- максимізація прибутковості їх діяльності за рахунок більшої банківської маржі за умов прийнятної ризику.

Зважаючи на перелічені переваги виходу на нові ринки, банківська система України, безперечно, привертає увагу інвесторів. Стосовно українського ринку банківських послуг, то, за оцінками експертів, темпи його розвитку є одними з найвищих у Східній Європі і до кризи 2008 року оцінювались значенням до 50 % на рік (у країнах Європейського Союзу банківський сектор щорічно зростав у середньому на 4—7 %, у країнах Центральної Європи цей показник становив 20—25 % [4, с. 146]). Такий швидкозростаючий ринок не може не приваблювати інвесторів. Зважаючи на переваги роботи на вітчизняному ринку банківських послуг, присутність іноземного капіталу в банківській системі України щорічно зростає. Динаміку кількості банків із іноземним капіталом представлено на рис. 1.

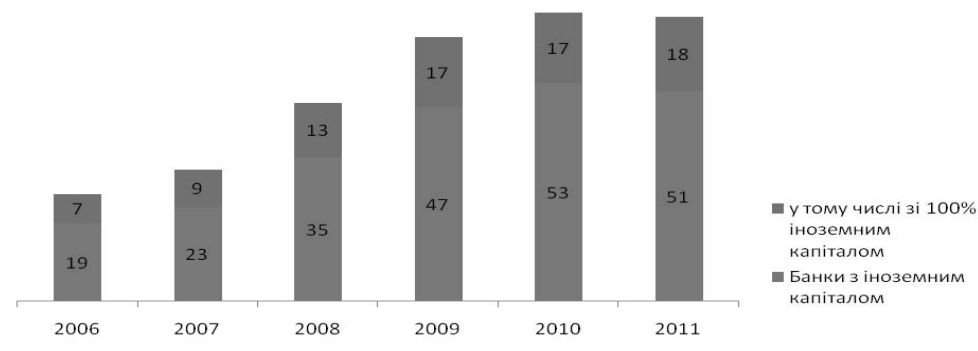

Рис. 1. Динаміка кількості банків з іноземним капіталом у банківській системі України [5]

Якщо аналізувати динаміку кількості банків з іноземним капіталом в Україні, то можна побачити, що до 2009 року їх чисельність зростала як в абсолютному (з 35 банків у 2006 році до 53 у 2008), так і у відносному вимірі (з 20,6 % до 28,8 %). Починаючи з 2009 року до 1 квітня 2012 року чисельність банків з іноземним капіталом фактично не змінювалась і становила 53.

При цьому протягом усіх років, крім 2009 року, зростала і частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, яка на 1 квітня 2012 року склала 41,8 %. Істотне перевищення частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків над часткою банків з іноземним капіталом у їх загальній кількості свідчить про те, що під контролем іноземних фінансових структур перебувають переважно великі банки, які значно перевершують за рівнем конкурентоспроможності малі та середні вітчизняні банки, що несе певні негативи.

Іноземний капітал у банківському секторі України в 2007—2011 роках представлено в табл. 1.

Таблиця 1

**ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ
УКРАЇНИ В 2007—2011 РОКАХ [5]**

Показники	Дата					
	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012
Кількість банків	170	175	184	182	176	176
З них: з іноземним капіталом	35	47	53	51	55	53
У т.ч. зі 100 % іноземним капіталом	13	17	17	18	20	22
Банки з іноземним капіталом у загальній кількості банків, %	20,6	26,9	28,8	28	31,3	30,1
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	27,6	35	36,7	35,8	40,6	41,9

Як видно з наведеної таблиці, на початок 2012 року присутність іноземного капіталу в банківській системі склала майже 42 %. Тобто, подальша тенденція до збільшення іноземного капіталу в банківській системі України, буде формувати загрозу залежності банків не тільки від іноземних коштів, а й від впливу політики іноземних інвесторів.

Небезпечність ситуації можна аргументувати ще і тим, що певна частина науковців і фахівців не звертають уваги на такі негативні тенденції та можливі їх негативні наслідки і продовжує акцентувати увагу лише на певних перевагах присутності в Україні іноземного капіталу. Так, М.І. Диба серед основних вигод для України від присутності іноземного капіталу в банківській сфері називає:

- впровадження передових методів банківської діяльності (стратегічного менеджменту та новітніх інформаційних технологій);
- збільшення кредитних ресурсів і забезпечення стабільності джерел їх формування;
- розширення спектра і підвищення якості послуг, комплексний підхід до обслуговування клієнтів;
- здешевлення банківських послуг і впровадження системи страхування банківських ризиків;

— досвід санації, реорганізації і реструктуризації банків в умовах об'єднань, поглинання і злиття банків;

— підвищення конкурентоспроможності і кваліфікаційного рівня банківських працівників до європейських стандартів надання послуг [6].

Але деякі з цих переваг спростовуються тим, що інноваційні продукти створюються та реалізуються у високорозвинених країнах і, зазвичай, не експортуються до країн з нижчим розвитком, де розташовані філії банку; філії та дочірні закордонні банки не встановлюють нижчих відсоткових ставок за кредитами, порівняно з національними банками, збільшуючи цим самим прибутковість своєї діяльності [7].

Водночас, зростання присутності іноземного капіталу у банківській системі здатне провокувати значні загрози фінансовій безпеці України: відтік капіталів за кордон у формі виведення прибутків з негативними наслідками для платіжного балансу країни; ймовірність посилення іноземного контролю над банківською системою України і економікою держави в цілому; переважне кредитування підприємств з високими прибутками і низькими ризиками, тоді як брак кредитних ресурсів відчують, насамперед, стратегічні для української економіки підприємства; перехоплення іноземними банками вигідних видів діяльності і менш ризикової клієнтури, що загрожує банкрутством місцевим банкам; наростання розриву між розвитком фінансового і реального секторів економіки [8].

Тобто, перспективи експансії іноземного капіталу на вітчизняний ринок банківських послуг можуть формувати досить суттєву загрозу для українських банків.

Враховуючи зазначене, виникає нагальна необхідність посилення фінансової безпеки банків.

Аналіз світового досвіду показує, що одним із заходів посилення фінансової безпеки є формування банками необхідних обсягів високоліквідних активів.

Обов'язковою умовою забезпечення фінансової стійкості банків має стати жорсткий контроль за використанням їх фінансових ресурсів, що повинно проявлятися у активній діяльності банків по поверненню вкладених коштів.

Окрім цього банки мають приділяти достатню увагу наявності резервів задля того, щоб в будь-який момент мати змогу покрити свої зобов'язання в повному обсязі навіть при реалізації загроз, що несуть у собі глобалізаційні процеси.

Також одним з важливих заходів щодо забезпечення фінансової безпеки банків в умовах глобалізації є ефективна та гнучка політика управління активами і пасивами банків. У цьому особлива роль належить інформаційно-аналітичному забезпеченню їх діяльності.

Основна увага має бути приділена відтворенню фінансових ресурсів, адже головна мета будь-якого комерційного банку — це безперервний розвиток та отримання прибутку. Крім цього, фінансова безпека банків має зосередити свої зусилля на прогнозуванні загроз, які несе в собі глобалізація, їх своєчасному виявленні і протидії їм саме фінансовими засобами.

Незважаючи на такі та інші заходи, які можуть запровадити банки, їм буде досить складно ефективно мінімізувати ризики глобалізації. З метою необхідної концентрації капіталу і забезпечення фінансової стійкості і незалежності банки

вимушені будуть формувати банківські об'єднання, причому незалежно від політичних чи ще якихось уподобань. Тому вже сьогодні політика об'єднань має займати одне із провідних місць у взаємовідносинах банків, а також інших фінансових організацій.

Література

1. Інноваційно-технологічний розвиток України: стан, проблеми, стратегічні перспективи : аналітичні матеріали до Парламентських слухань [«Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»] / Л.І. Федулова, Ю.М. Бажал, І.А. Шовкун та ін.; за ред. Л.І. Федулової, Г.О. Анрущука; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. — К., 2009. — 196 с.
2. Хоминич І. П. Финансовая глобализация / И. П. Хоминич // Банковские услуги. — 2002. — № 8. — С. 12—13.
3. Сухий Р. Реалізація принципу незалежності центральних банків європейських держав. Керівні органи центральних банків / Р. Сухий // Вісник Національного банку України. — 2006. — № 10. — С. 18—22.
4. Бицька Н. Банківський капітал в економіці України / Н. Бицька // Вісник Національного банку України. — 2006. — № 1. — С. 48—51.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
6. Діба М.І. Інтернаціоналізація банківської систем України / М.І. Діба, Є.С. Осадчий // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). — 2010. — № 1 (48). — С. 35—41.
7. Колісник М.Б. Банківська система України як учасник глобалізаційних процесів / М.Б. Колісник // Науковий вісник НЛТУ України. — 2011. — № 21. — С. 226—230.
8. Ладюк О.Д. Банківська система України в умовах її інтеграції у світовий фінансовий простір / О.Д. Ладюк, О.В. Собкевич // Наука й економіка. — 2011. — № 2. — С. 64—71.

Статтю подано до редакції 15.10.2012 р.

УДК 339.7

О.К. Кукоба, аспірантка,
Дніпропетровський національний університет
ім. О. Гончара

ПРАВОВІ ФОРМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СХЕМ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ У СВІТІ

АННОТАЦІЯ: У статті досліджено існуючі правові форми інститутів спільного інвестування за міжнародними нормами, розглянуто основні принципи і механізми їх функціонування.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: спільне інвестування, правові форми, інвестиційний фонд, інвестори, управляюча компанія, дивіденди, трастовий фонд, корпоративний фонд, контрактний фонд.

АННОТАЦІЯ: в статье изучены существующие, согласно международным нормам, правовые формы институтов совместного инвестирования, рассмотрено основные принципы и механизмы их функционирования.